

КОНЦЕПЦІЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ

Проблеми, на розв'язання яких спрямована Концепція

Здобувши незалежність, Український народ заклав передумови побудови сучасної держави, що здійснює економічну, соціальну і гуманітарну політику в інтересах своїх громадян. Проте успадкована з минулого системна криза, повільність процесів європейської та євроатлантичної інтеграції негативно вплинула на відтворення і розвиток її людського потенціалу. Так, у 2008 р. за світовим індексом людського розвитку Україна посіла 82 місце серед 179 країн, за якістю життя – 68 місце серед 104 країн.

За оцінками Світового банку Індекс економіки знань, який розраховується за показниками розвитку інноваційної системи, освіти і людських ресурсів, інформаційно–комунікаційних технологій та економічного режиму і державного управління, для України становить 5,55. Для провідних країн світу він перевищує 8,21 (Швеція, Сполучені Штати Америки, Фінляндія, Ірландія, Великобританія, Канада, Франція, Німеччина, Японія та Нідерланди).

Частка України на світовому ринку наукомісткої продукції є меншою 0,1%, питома вага обсягу виконаних науково–технічних робіт складає біля 1% ВВП України, інноваційна активність промислових підприємств залишається надзвичайно низькою, матеріально–технічна база наукових організацій швидко старішає. Як наслідок, за даними глобального індексу конкурентоспроможності у 2007 р. серед 131 країни Україна, займаючи за рівнем вищої освіти та фахової підготовки 53 місце, за технологічним розвитком посіла 93, а за інноваціями – 65 місце.

Кількість науково–технічних статей, надрукованих українськими вченими в провідних світових наукових журналах у 2006 р., становила 4 044 (проти 96 449 – вченими Великобританії, 23 033 – вченими Росії, 14 240 – вченими Ізраїлю). Українські університети практично не представлені у світових і європейських рейтингах.

Зберігається відставання у сфері інформаційно–комунікаційних технологій. Основними проблемами сфери є стихійність процесів впровадження телекомунікаційних мереж та комп'ютеризації, низька керованість ними з боку держави, неврегульованість підготовки та працевлаштування ІТ–спеціалістів.

Вразливість інформаційного простору щодо зовнішніх впливів, слабка орієнтованість на задоволення суспільних потреб, низький рівень присутності у глобальному медіа–просторі, висока інформаційна і технологічна залежність від іноземних держав та медіа–структур створює низку реальних загроз національній безпеці України.

Культурний простір продовжує продукувати в громадян України істотні відмінності у світоглядних, ціннісних орієнтаціях, поглядах на минуле і майбутнє країни, на шляхи її подальшого розвитку. Присутність у національному культурно–символічному просторі рудиментів імперсько–радянської тоталітарної доби продовжує дезорієнтувати національну свідомість українців. Низька конкурентоспроможність та затребуваність національних культурних індустрій зумовлює домінування у мовно–культурному просторі України зарубіжної культурної продукції, що породжує низку економічних та соціокультурних проблем. Українська культура повільними темпами інтегрується в європейський та світовий культурний простір.

Гальмування економічних реформ спричинили суттєві структурні диспропорції у використанні трудового потенціалу та значне зростання диференціації доходів населення. Регіональна диференціація рівня людського розвитку призводить до нерівності можливостей та посилення міграційних процесів. Скорочення населення відбувається високими темпами, доповнюючись міграційними втратами населення продуктивного віку та високого професійно–кваліфікаційного рівня.

Проблеми переходу до ринкової економіки мали наслідком те, що за браком фінансових, виробничих та матеріальних ресурсів держава виявилась неспроможною забезпечити виконання низки взятих на себе зобов'язань.

Метою Концепції є визначення принципів та пріоритетів, обґрунтування соціально–економічних та соціокультурних засад гуманітарного розвитку України як необхідної передумови реалізації потенціалу кожного її громадянина, забезпечення конкурентоспроможності держави і нації в сучасному світі.

ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У глобалізованому світі третього тисячоліття шанс на успіх перед Україною відкриває лише ефективна реалізація її людського потенціалу.

Як європейська за своєю цивілізаційною належністю нація Україна має спиратися у своєму розвитку на європейську людиноцентричну систему цінностей, яка не раз доводила свою ефективність. Чергове її підтвердження – успіх наших сусідів, країн Центральної і Східної Європи, які продемонстрували динамічний випереджальний розвиток і стійкість суспільства в умовах кризи.

У європейському світогляді інтелект, освіта, професійний досвід, соціальна мобільність беззаперечно визнаються головною складовою національного багатства та основним ресурсом соціально–економічного розвитку. В останні десятиліття до цих традиційних індикаторів конкурентоспроможності додалась здатність до креативності та інновацій у професійній діяльності і соціальному житті, запорукою якої є високий творчий потенціал суспільства.

Виходячи з свого європейського вибору, Україна започатковує процес змін, поділяючи основні ідеї і принципи Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Європейської соціальної хартії, покладаючи в основу свого подальшого розвитку інтереси людини, її прагнення жити і творити в гармонії зі своїми цінностями, з суспільством і природою.

Спираючись на цей підхід, Україні необхідно суттєво змінити бачення ролі людини в політичному, економічному і соціальному житті країни. Українській державі необхідна цілісна політика гуманітарного розвитку, адекватна модернізаційним викликам.

Гуманітарний розвиток – це модель розвитку, орієнтована на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації.

У політичному вимірі перехід до гуманітарного розвитку передбачає досягнення найвищих ступенів свободи особистості і водночас її готовність брати відповідальність за себе, свою родину, місцеву громаду і країну.

В економічному вимірі гуманітарний розвиток означає постійне зростання частки інтелектуального продукту у національному продукті, утвердження інноваційності в якості домінуючої моделі економічної поведінки.

У соціальному вимірі гуманітарний розвиток означає створення для людини, як головного національного ресурсу, умов реалізації всіх її можливостей. Виходячи з такого підходу має формуватися політика можливостей в освіті, професійній реалізації, адресність охорони здоров'я і соціального захисту.

У культурному вимірі гуманітарний розвиток означає: забезпечення розвитку творчих здібностей людини; актуалізацію історико–культурної спадщини; забезпечення широкого доступу до надбань культури; збереження культурного різноманіття.

Основними принципами гуманітарного розвитку України є:

- людиноцентризм як система поглядів, яка визначає цінність людини та її можливості в якості критерію оцінки ефективності держави та зрілості суспільних інститутів, визнає невід'ємне право кожної людини на вільний розвиток особистості та реалізацію всіх її здібностей;

- забезпечення реальності прав і свобод людини і громадянина, в тому числі гендерної рівності, встановлення гарантій рівності громадян перед законом, відповідальності посадових і службових осіб за їх порушення;
- встановлення рівних можливостей для гармонійного розвитку людини, забезпечення справедливості, гарантування належної якості життя незалежно від статі, віросповідання, етнічної належності, регіону проживання;
- надання можливостей для підвищення соціального статусу особистості, в тому числі шляхом вдосконалення її освітнього рівня та професійно–кваліфікаційних характеристик;
- розширення простору свободи, утвердження людської гідності, розкриття комунікативного потенціалу української культури як триєдиний спосіб формування національної ідентичності та соціалізації людини;
- розвиток та якнайповніше використання культурних надбань нації у багатогранності зв'язків з іншими національними культурами, відкритість для міжкультурної взаємодії з метою забезпечення належного місця України у європейському і глобальному гуманітарному просторі;
- взаємодія між державою та громадянським суспільством, бізнесом та владою з метою створення необхідних соціально–економічних умов для підвищення якості життя населення, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, захисту її прав і свобод.

Національні пріоритети гуманітарного розвитку України зорієнтовані на формування сучасної конкурентоспроможної нації. Їх реалізація передбачає:

- формування нової якості життя Українського народу шляхом створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, реалізації нею всіх своїх професійних можливостей, досягнення високих соціальних стандартів, впровадження пріоритетів здорового способу життя, гармонізації людського і природного середовища, збереження та зміцнення здоров'я громадян України, підтримки сім'ї та сприяння народжуваності;
- формування суспільства знань, де знання та можливості їх практичного застосування стануть важливим засобом самореалізації і розвитку особистості та ключовими чинниками прискореного розвитку держави і суспільства;
- розвиток креативного потенціалу людини і суспільства;
- соціальну активність громадян, формування розвиненого громадянського суспільства;
- культурну та політичну консолідацію української нації в якості модерної європейської спільноти;
- Концепція спирається на ідеї і принципи Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини та Європейської соціальної хартії, узгоджена з діючими державними та відомчими програмами і законодавчими актами в сфері гуманітарного розвитку.

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Провідним напрямом гуманітарного розвитку України є цілеспрямоване формування нової якості життя громадян. Ця нова якість полягає у створенні умов для належної реалізації можливостей та здібностей кожного члена суспільства шляхом забезпечення можливостей для продуктивної зайнятості та отримання доходу, який відповідає значимості цієї праці для суспільства та спроможний гарантувати йому гідний рівень життя та задоволення фізичних та духовних потреб.

Основним механізмом забезпечення довгострокової самодостатності та конкурентоспроможності України у глобалізованому світі має стати **формування нової якості життя людини** на основі якісного розвитку людського потенціалу нації, що зумовлює необхідність збільшення інвестування в людський капітал, розвиток соціальної інфраструктури та підвищення якості життя найбільш чисельних (а не лише найбільш вразливих) прошарків населення як підґрунтя для формування середнього класу – основи стабільності суспільства. Практична реалізація такого принципу перетворює соціальну політику на

один з провідних чинників гуманітарного розвитку, робить її дієвою складовою стратегії досягнення національної солідарності

Підвищення якості життя має досягатися комплексом економічних, соціальних та соціокультурних заходів.

Основні напрямки державної політики щодо формування нової якості життя передбачають:

- розвиток системи охорони здоров'я та впровадження пріоритетів здорового способу життя, всебічний розвиток та підтримка спорту;
- гармонізацію людського і природного середовища;
- заохочення народжуваності, підтримку та розвиток сім'ї;
- розвиток доступної та безперервної освіти;
- створення умов для гідної результативної праці;
- підвищення добробуту населення через впровадження високих соціальних стандартів життя;
- забезпечення надання належних послуг соціальної сфери на основі її якісного удосконалення.

1. Розвиток системи охорони здоров'я та впровадження пріоритетів здорового способу життя, всебічний розвиток та підтримка спорту

Забезпечення збереження та зміцнення здоров'я населення, продовження періоду активного довголіття, тривалості життя людей, орієнтації на здоров'я як соціальну цінність, яка забезпечує громадянину конкурентоспроможність на ринку праці, професійне довголіття, пов'язаний з цим добробут – одна з визначальних складових гуманітарної політики держави, підґрунтя поліпшення якості життя, зміцнення людського потенціалу.

Основними завданнями у цій сфері є:

- розробка та втілення збалансованої ефективної медико–економічної моделі охорони здоров'я, яка поєднуватиме активне запровадження страхової медицини та формування ринку медичних послуг із збереженням гарантій надання кваліфікованої безоплатної первинної медико–санітарної, невідкладної та екстреної медичної допомоги, продовження та посилення програмно–цільового методу фінансування галузі охорони здоров'я;
- цілеспрямоване виділення коштів з Державного бюджету та місцевих бюджетів насамперед для подолання епідемії туберкульозу та ВІЛ–інфекції (СНІД);
- збереження трудового потенціалу як однієї з важливих складових національної безпеки України; розробка та впровадження широкої та якісної інформаційно–освітньої кампанії, як одного з найважливіших компонентів первинної профілактики – запобігання захворюванню, викликаного вірусом імунодефіциту людини;
- забезпечення ефективного контролю якості надання медичної допомоги як у державному, так і в приватному секторах надання медичних послуг;
- орієнтація діяльності закладів охорони здоров'я на пріоритетний розвиток профілактики, діагностування, тестування та раннього виявлення захворювань;
- подальше вдосконалення державної політики у сфері створення, виробництва та реалізації лікарських засобів;
- поширення та пропагування навичок здорового способу життя, включаючи раціональне харчування, підвищення гігієнічної культури, фізичну активність, запобігання шкідливих для здоров'я звичок, оптимістичний світогляд, раціональні стереотипи поведінки населення в різних життєвих ситуаціях, забезпечення усвідомлення відповідальності громади та конкретної людини за збереження і поліпшення свого здоров'я і здоров'я членів сім'ї;
- пріоритетний розвиток спорту, курортно–рекреаційної та фізкультурно–профілактичної сфер з метою задоволення потреб населення країни у повноцінному відпочинку, оздоровленні, профілактиці захворювань, відновленні фізичних і духовних сил людини, зменшення соціально–економічної нерівності щодо доступу до зазначених ресурсів.

2. Гармонізація людського і природного середовища

Гармонізація людського і природного середовища є запорукою сталого розвитку держави, який узагальнює в собі процес збереження і відтворення української нації, активізацію ролі кожної окремої людини в суспільстві, забезпечення її прав і свобод, збереження навколишнього природного середовища, формування умов для відновлення біосфери та її локальних екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище й гармонізацію розвитку людини в природі. Провідною характеристикою якості взаємовідносин людського суспільства і довкілля в конкретних соціально–економічних умовах є стан здоров'я населення в цілому та кожної людини зокрема.

Основними завданнями у цій сфері є:

- досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;
- підвищення громадської свідомості з питань охорони та збереження навколишнього природного середовища;
- поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки;
- удосконалення системи інтегрованого екологічного управління шляхом включення екологічної складової до програм розвитку секторів економіки;
- удосконалення регіональної екологічної політики, зменшення негативного впливу процесів урбанізації на навколишнє природне середовище;
- припинення втрат біо– та ландшафтного різноманіття, формування екомережі, розвиток заповідної справи;
- забезпечення екологічно збалансованого використання природних ресурсів;
- створення сприятливого для здоров'я довкілля: безпеки праці, встановлення єдиних санітарно–гігієнічних вимог до організації виробничих та інших процесів, пов'язаних з діяльністю людей, а також до якості машин, обладнання, будівель, споживчих товарів та інших об'єктів, які можуть мати шкідливий вплив на здоров'я, життєдіяльності, відпочинок тощо.

3. Заохочення народжуваності, підтримка та розвиток сім'ї

Підвищення народжуваності має принципово важливе значення для якісного оновлення суспільства, надання гуманітарному розвитку орієнтації на довгострокову перспективу формування сучасної конкурентоспроможної української нації. Створення повноцінних умов для розвитку дітей в умовах гармонійної сім'ї є оптимальним шляхом забезпечення стабільності та наступності культурно–етичного середовища.

Основними завданнями у цій сфері є:

- поліпшення репродуктивного здоров'я населення на основі валеологічної освіти підростаючого покоління, пропаганди здорового способу життя, впровадження відповідних програм ранньої діагностики та якісного лікування порушень репродуктивного здоров'я населення;
- поліпшення якості та рівня медичного забезпечення материнства і дитинства, поліпшення матеріально–технічної бази акушерських та педіатричних закладів; забезпечення їх необхідними медикаментами; розширення спектру медичних послуг, які надаються сім'ям, що проживають у сільській місцевості;
- підтримка добробуту сімей з дітьми: забезпечення надання допомоги при народженні дитини, допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, допомоги на дітей самотніми матерям, тимчасової державної допомоги дітям, державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям;
- поліпшення житлово–побутових умов сімей, зокрема надання цільових довгострокових кредитів на купівлю або будівництво житла для молодих сімей; підвищення ефективності механізму пільгового кредитування цих сімей залежно від чисельності дітей в сім'ї; розробка сучасних нормативів та умов надання соціального житла, вдосконалення системи адресної допомоги в оплаті цього житла для малозабезпечених сімей з дітьми;
- формування системи суспільних та особистих цінностей, орієнтованих на сім'ю з двома й більше дітьми;

- надання пріоритетної підтримки сім'ям з дітьми з метою забезпечення молодому поколінню рівного доступу до освіти, медичного обслуговування, професійної підготовки, що дозволить сформувати людський потенціал, який відповідатиме потребам трансформованої економіки країни;

- забезпечення пріоритетного розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

4. Створення дієвої системи доступної неперервної освіти як базису соціальної і професійної мобільності населення

В умовах трансформації економіки і з підвищенням ролі новітніх технологій у виробництві освіта є необхідною умовою та основним засобом перетворення людського потенціалу в якісний людський капітал. Освіта, що відповідає потребам суспільства та ринку праці, відіграє потужну роль у гуманітарному розвитку, оскільки дозволяє сформувати у кожної людини здатність швидко адаптуватися до сучасних соціально-економічних реалій та забезпечувати собі належну якість життя.

Основними завданнями у цій сфері є:

- удосконалення практики формування державного замовлення на підготовку фахівців вищими навчальними закладами для представників соціально вразливих верств населення;
- забезпечення рівного доступу до якісної безкоштовної освіти представників різних соціальних верств населення, регіонів тощо;
- заохочення громадян щодо здійснення витрат на отримання освіти для себе та членів сім'ї шляхом створення відповідних кредитних, страхових програм, системи податкового кредиту;
- застосовування децентралізованого підходу до професійної підготовки з метою врахування потреб регіональної економіки та задоволення освітніх потреб місцевого населення;
- запровадження гуманістичного характеру освіти на основі вільного розвитку особистості, вихованні соціальної активності та патріотизму;
- здійснення якісних змін в системі підвищення кваліфікації та підготовки кадрів, забезпечення їх відповідності тенденціям розвитку ринку праці та потребам людини удосконалювати свій освітній та кваліфікаційний рівень протягом всього життя.

5. Створення умов для гідної результативної праці

Створення умов для гідної результативної праці є провідним важелем забезпечення практичної реалізації людського потенціалу нації. Реалізація права людини на працю відіграє визначальну роль у процесі її соціалізації, створює мотивацію для самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу нації. Оптимізація структури зайнятості, трансформація системи оплати праці та удосконалення регулювання ринку праці не лише дозволять досягти суттєвого підвищення рівня життя широких верств населення, але й сприятимуть наближенню соціальної структури до європейських зразків: подоланню масштабної бідності, створенню чисельного середнього класу, зменшенню рівня соціального розшарування.

Основними завданнями державної політики на ринку праці є:

- забезпечення формування єдиної національної ціни праці, здатної забезпечити нормальне відтворення сучасного висококваліфікованого працівника, приведення диференціації оплати праці у відповідність з її кількістю і якістю;
- впровадження гнучких форм зайнятості з метою вирішення проблем безробіття та пошуку шляхів оптимізації використання робочої сили;
- впровадження новітніх соціально-правових механізмів регулювання поведінки особи в сфері трудових відносин, через розвиток колективно- та індивідуально-договірного врегулювання питань у сфері праці та соціального захисту;
- підвищення мобільності робочої сили шляхом поширення інформації про стан на регіональних ринках праці, стимулювання попиту на робочу силу, розробка економічних механізмів заохочення роботодавців до створення нових робочих місць, насамперед – у регіонах з надлишковими трудовими ресурсами, розвиток вахтових методів тимчасового працевлаштування, демократизація ринку житла тощо;

- мінімізація негативних наслідків зовнішньої трудової міграції, здійснення заходів щодо заохочення повернення трудових мігрантів на Батьківщину та забезпечення їхньої адаптації, в тому числі шляхом стимулювання підприємництва і самозайнятості;
- реалізація принципів соціального партнерства на ринку праці, забезпечення прозорості трудових відносин, відкритості ринку праці для справедливої конкуренції, поступове витіснення його тіньових сегментів;
- розвиток інструментарію заохочення населення України до самозайнятості та здійснення підприємницької діяльності.

6. Підвищення добробуту населення через впровадження високих соціальних стандартів життя

Забезпечення громадянам належного рівня доходів є концентрованим виразом спроможності суспільства захищати право людини на гідне життя. Вирішення завдань підвищення життєвого рівня населення, подолання бідності, зменшення майнового та соціального розшарування створюють підґрунтя для ефективного збереження і відтворення трудового потенціалу, розвитку охорони здоров'я, освіти, культури, інших галузей соціальної інфраструктури.

Основними завданнями у цій сфері є:

- послідовне підвищення мінімального розміру оплати праці та наближення його до рівня прожиткового мінімуму;
- забезпечення зростання реальної заробітної плати як основного джерела грошових надходжень населення та важливого стимулу до трудової активності відповідно до зростання ВВП, наближення рівня заробітної плати до реальної вартості робочої сили на ринку праці, поступового доведення частки оплати праці в структурі ВВП до рівня, характерного для країн-членів ЄС;
- цілеспрямоване формування прошарку населення з середнім рівнем доходів як основи утворення середнього класу в Україні;
- практична реалізація пенсійної реформи з поступовим переходом до обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування та впровадженням паралельної системи добровільного пенсійного страхування;
- запобігання подальшій соціальній поляризації, подолання бідності, створення ефективної системи захисту населення від соціальних ризиків.

7. Забезпечення надання належних послуг соціальної сфери на основі її якісного удосконалення

Реалізація стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя має ґрунтуватися насамперед на радикальному підвищенні якості та ефективності надання послуг соціальної сфери. Лише в разі вжиття дієвих заходів у цьому напрямку видається можливим органічне поєднання завдань стимулювання економічного зростання та послідовного ефективного гуманітарного розвитку.

Основними завданнями удосконалення соціальної сфери є:

- встановлення комплексу обов'язкових для дотримання при розробці програм соціально-економічного розвитку державних соціальних стандартів і нормативів, забезпечення їх наукової обґрунтованості, диференційованого за соціально-демографічними ознаками підходу, прозорості та громадського контролю при їхньому визначенні та застосуванні;
- приведення у відповідність до міжнародних норм і стандартів національних соціальних стандартів, зокрема тих, що стосуються питань оплати праці, підвищення пенсійного забезпечення, загальнообов'язкового державного соціального страхування, надання соціальної допомоги тощо;
- реформування системи надання соціальних пільг, із забезпеченням їх адресного характеру та поетапним переходом до надання пільг у готівковій формі за добровільним вибором громадян, які мають відповідне право;
- пріоритетне спрямування державних соціальних видатків на: збереження системоутворюючих елементів комплексу соціальної сфери, забезпечення мінімальних гарантій конституційних прав громадян, збереження потенціалу для розвитку соціальної сфери в майбутньому;

- радикальне підвищення якості та ефективності надання послуг соціальної сфери шляхом залучення до постачальників послуг соціальної сфери інституцій недержавного сектора та удосконалення механізмів розміщення і реалізації замовлень на надання послуг при збереженні за державою функції забезпечення мінімальних соціальних стандартів;
- впровадження засобів заохочення участі суб'єктів господарювання у вирішенні завдань соціального розвитку на місцевому або загальнодержавному рівні, активне пропагування цінностей та стандартів соціально відповідального бізнесу.

ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Формування суспільства знань як якісно нової суспільно-економічної формації у XXI сторіччі зумовлене особливою роллю знання у сучасному цивілізаційному розвитку. Конкурентні переваги країн усе менше визначаються багатством природних ресурсів чи дешевою робочою силою і все більше – технічними інноваціями та конкурентним застосуванням знань, що посідають перше місце серед факторів суспільного розвитку, сприяють досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення суспільного добробуту, стимулювання соціальної злагоди, розвитку людини.

Суспільство знань визначає тип економіки, в якій знання відіграють вирішальну роль, а їх виробництво стає джерелом розвитку.

Інтенсивний постіндустріальний розвиток українського суспільства і національної економіки як суспільства знань потребує створення необхідних інституційних передумов й актуалізації ресурсів для модернізації науково-технічної, інноваційної систем та розвитку інтелектуального потенціалу.

Основні напрямки державної політики щодо формування суспільства знань передбачають:

- створення інформаційного (мережевого) суспільства на базі інформаційно-комунікаційних технологій;
- стимулювання використання результатів наукових досліджень і розробок для інноваційного розвитку економіки;
- розвиток інтелектуального потенціалу нації шляхом забезпечення конкурентоспроможності освіти, модернізації культурної політики та сприяння соціальній та громадянській активності людини.

1. Створення інформаційного (мережевого) суспільства на базі інформаційно-комунікаційних технологій

Географічні перешкоди та державні кордони більше не є суттєвою завадою для практично миттєвого поширення інформації у планетарному масштабі. Однією з фундаментальних особливостей сучасного глобального розвитку є бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, формування планетарного інформаційного суспільства, потужне розгортання процесів медіа-глобалізації. Одним із ключових викликів глобалізації та критерієм високорозвинутості країни виступає її паритетна участь у світовому інформаційному обміні та світовому поділі праці у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Основними завданнями у цій сфері є:

- подальша технологічна модернізація із орієнтацією на участь у міжнародному поділі праці у сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- створення потужної й конкурентоспроможної національної системи інформаційного виробництва, здатної забезпечити всебічний розвиток людини та консолідувати суспільство на ґрунті спільних цінностей та національних завдань.

Подолання відставання у впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризації та поширення Інтернет потребує реалізації таких завдань:

- систематизоване поширення телекомунікаційних мереж й подальша комп'ютеризація; випереджальне – протягом 3–5 років – подолання комп'ютерної неграмотності населення; розвиток українського сектору Інтернет, включаючи нормативно–правове забезпечення діяльності вітчизняних аудіо–візуальних (електронних) засобів масової інформації; інтенсифікація впровадження Інтернет–сервісів у різні сфери суспільного та економічного життя;

- впровадження цифрового мовлення в середньостроковій перспективі (до 2015 року), досягнення стовідсоткового частотного покриття території України діючими каналами мовлення та мережами мовлення, подальший і регульований державою розвиток багатоканальних телекомунікаційних мереж, технологічна модернізація телерадіоорганізацій.

2. Стимулювання використання результатів наукових досліджень і розробок для інноваційного розвитку економіки

Інноваційний розвиток, обраний Україною як стратегічний пріоритет, має базуватися на головній конкурентній перевазі – якнайефективнішій **реалізації людського потенціалу**, тобто на застосуванні праці, знання, вміння, інтелектуального капіталу для забезпечення конкурентоспроможності економіки країни

Пріоритетними завданнями інноваційної політики держави є:

1) Реструктуризація системи стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку, яка передбачає:

- скорочення кількості пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, збереження і розвиток тих, в яких Україна має суттєві наукові здобутки та конкурентні переваги (освоєння новітніх, у тому числі відновлюваних, джерел енергії, високотехнологічних галузей промисловості, машинобудування; розвиток матеріалознавства, біотехнологій, інформаційних технологій та систем зв'язку; створення індустрії наноматеріалів; технологічний розвиток агропромислового комплексу; впровадження новітніх технологій та обладнання у медицині);

- впровадження спеціальних програм, які стимулюють реалізацію пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, для чого використати практику країн Євросоюзу (зокрема, максимально сприяти набуттю Україною статусу асоційованих членів в 7-ій Рамковій програмі);

- врегулювання діяльності складових національної інноваційної системи: бізнес–інкубаторів, технопарків, технополісів, венчурних фондів, «бізнес–ангелів» тощо, механізмів взаємодії їх між собою та з іншими суб'єктами інноваційної діяльності;

- становлення вертикально інтегрованих науково–виробничих структур з повним технологічним циклом від інноваційної розробки до виробництва, реалізації та технічної підтримки експлуатації нових продуктів на базі економічної інтеграції галузевих НДІ та компаній–споживачів наукового продукту.

2) Розробка та запровадження заходів фінансової підтримки інноваційних проектів, у тому числі:

- вдосконалення механізмів державного програмно–цільового фінансування інноваційних проектів, у тому числі шляхом впровадження конкурсних засад;

- запровадження інструментів здешевлення кредитів і заохочення комерційних банків до активнішого кредитування інноваційних проектів;

- спрощення процедури державної експертизи та реєстрації інноваційних проектів, у тому числі інноваційних проектів технопарків;

- оптимізація пропорцій між обсягами бюджетного фінансування фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково–технічних (експериментальних) розробок;

- розробка адекватних критеріїв відбору інвестиційних та інноваційних проектів для державної підтримки, в тому числі – шляхом внесення змін до Закону України «Про інноваційну діяльність»;

- збільшення терміну дії державної реєстрації інноваційних проектів до 5 років, що відповідає строкі окупності інновацій;

- запровадження механізму інвестиційно–інноваційного податкового кредиту у вигляді відстрочення сплати податку на прибуток для виконання інноваційних проектів (програм), розвиток механізмів іпотечного кредитування інноваційних проектів.

3) Формування належного захисту інтелектуальної власності, що має передбачати:

- вдосконалення законодавчої бази, що регламентує охорону прав інтелектуальної власності;
- спрощення процедури отримання патентів;
- створення загальної інформаційної електронної мережі, яка б містила інформацію стосовно існуючих науково-технічних розробок та можливостей впровадження розробок у виробництво;
- розвиток національної системи трансферу технологій та забезпечення належного її інформаційного супроводження.

4) Заохочення до створення партнерств, альянсів та інших організаційних структур, що поєднують науку, освіту, розробки, виробництво і дають можливість реалізації масштабних міжгалузевих проєктів зі створення та освоєння виробництва високотехнологічної продукції.

5) Формування сучасної інноваційної культури, трансформація суспільних цінностей в напрямі визнання пріоритетів творчої праці, самовдосконалення, соціально відповідального підприємництва та правової компетентності.

3. Розвиток інтелектуального потенціалу нації

Інтелектуальний потенціал країни є базовим структурно-утворюючим елементом формування суспільства знань та головним ресурсом динамічного зростання економіки і науково-технічного прогресу країни.

Розвиток інтелектуального потенціалу передбачає створення умов для отримання конкурентоспроможної освіти та модернізацію культурної політики.

Україна визначила намір входження в освітній та науковий простір Європи. Зобов'язання і відповідальність, які взяла на себе Україна, приєднавшись до Болонського процесу, вимагають упровадження принципів Болонської декларації, визначальними з яких є: якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку праці; мобільність; сумісність кваліфікації на вузівському та післявузівському етапах підготовки; посилення конкурентоспроможності системи освіти.

Основними завданнями у цій сфері є:

- впровадження європейських стандартів якості освіти, розвиток системи зовнішнього незалежного оцінювання знань як потужного чинника рівного доступу до освіти, підвищення її якості;
- остаточний повсюдний перехід на два цикли навчання – бакалаврський і магістерський;
- запровадження європейської системи трансферу кредитів (за зразком ECTS) як ефективного засобу забезпечення широкомасштабної мобільності студентів та викладачів;
- вдосконалення порядку присвоєння наукових ступенів та системи атестації наукових кадрів з урахуванням європейських традицій;
- диверсифікація джерел фінансування освіти, залучення позабюджетних коштів до фінансування наукової та освітньої діяльності;
- інтеграція стратегій розвитку освіти і науки, посилення наукової складової в діяльності університетів;
- врегулювання на законодавчому рівні питання автономії університетів;
- надання всебічної державної підтримки міжнародному освітньому та науково-технічному обміну;
- формування нового покоління української наукової еліти.

Створення сприятливих умов щодо розвитку інтелектуального капіталу потребує:

- дотримання встановлених законом норм фінансування освіти і науки як фундаменту забезпечення конкурентоспроможності країни та наближення норм фінансування до європейських стандартів;
- децентралізації та посилення гнучкості професійної підготовки;
- реалізації концепції «освіта протягом життя»;
- вдосконалення трудового законодавства відповідно до двоступеневості вищої освіти;
- забезпечення відповідності рівня доходу рівню професійної кваліфікації;
- інвестування у розвиток культури;

- встановлення державних соціальних гарантій для наукової самореалізації молодих вчених і підвищення престижу наукової кар'єри в Україні з метою запобігання відтоку молодих науковців за кордон.

Ключовою ознакою постіндустріальної доби постає нове розуміння культури як феномену, що потужно впливає на розвиток нових технологій, на кваліфікацію працівників, на ефективність менеджменту, соціальні та політичні практики членів суспільства, мотивацію економічної діяльності людини, національну ідентифікацію людини і громадянина тощо. Розвинена, динамічна та доступна культура є живильним середовищем, в якому формується і реалізується креативний (творчий) потенціал людини – головної рушійної сили науково-технологічного та суспільного прогресу.

Спираючись на національні еліти, Українська держава покликана осучаснити національну модель культурної політики, а саме:

- 1) українська національна культура має стати модерною й конкурентоспроможною, утвердитися як у межах фольклорно-поетичного простору, так і поза колом традиційних жанрів та стилів, засвоїти новітні сфери творчості та культурних практик. Українці мають зберегти своє неповторне культурне обличчя, засвідчити оригінальний, пізнаваний образ української культури у свідомості світового співтовариства;

- 2) об'єднавчий потенціал української культури має стати потужним чинником національної ідентичності та єдності. У суспільній свідомості має утвердитися сприйняття української культури як сукупності культур всіх національних меншин та етнічних груп, інтегрованих у єдиний культурний організм.

Основними завданнями у цій сфері є:

- формування цілісного національного мовно-культурного простору, що має ґрунтуватися на утвердженні української мови у всіх сферах суспільного життя, на забезпеченні присутності національного культурного продукту в культурного споживанні наших громадян;

- збереження та розвиток культурного різноманіття мовно-етно-релігійних складових сучасного українського суспільства як потужного ресурсу гуманітарного розвитку, культурного збагачення нації;

- визнання пріоритетності розвитку, підтримки та поширення сфери функціонування культури титульного етносу – інтегруючого чинника національної ідентичності, основи сталого розвитку Української держави-нації;

- забезпечення динамічного розвитку національних культурних індустрій як важливої складової розвитку творчого потенціалу людини та потужного потенціалу економічного розвитку країни, створення повноцінного ринку якісних та доступних культурних послуг шляхом запровадження податкових пільг українським виконавцям, видавцям, кінематографістам тощо, формування сприятливого інвестиційного клімату у сфері культурних індустрій; використання культурних індустрій у розвитку регіонів має стати джерелом притоку інвестицій та фінансових надходжень, створення робочих місць, активізації культурного життя;

- розширення доступу до надбань культури, культурно-мистецьких послуг всіх верств українського суспільства, особливо мешканців малих міст і сіл;

- поповнення фондів публічних бібліотек українськими книжками, пропагування книжки і читання серед дітей та молоді; сприяння виробництву і широкому прокату українських фільмів, запису та популяризації вітчизняної академічної та сучасної музики, розвитку мережі книгарень та кінотеатрів; розвиток професійного мистецтва, всіх його напрямів і жанрів, зокрема, заснованих на новітніх технологіях, пошук та впровадження інноваційних моделей позабюджетного фінансування мистецької творчості;

- відновлення історичної пам'яті українців, подолання імперсько-радянських стереотипів щодо оцінок українського минулого, унормування переліку державних свят, топоніміки, які б не суперечили національній традиції, сприяли утвердженню української ідентичності;

- актуалізація та збереження національної культурно-історичної спадщини, створення системи її електронного обліку, перетворення історико-культурної спадщини на ключовий чинник національної

ідентичності, освіти та патріотичного виховання дітей та молоді, реалізації творчого потенціалу українського суспільства;

- розгалуження системи публічних бібліотек, зокрема і електронних, поповнення їх фондів українськими книжками, пропагування книжки і читання серед дітей та молоді;
- розвиток і модернізація мережі музеїв та заповідників, зокрема, через залучення недержавних інвестицій та меценатських коштів, які здатні дати поштовх розвитку галузей економіки, що ґрунтуються на культурній спадщині (художні промисли, культурний туризм, туристична інфраструктура). Завершення культурно–мистецьких проектів «Мистецький Арсенал», «Гетьманська столиця» в Батурині, розвиток історико–культурних заповідників «Хортиця» та «Чигирин» тощо;
- сприяння розвитку національних культурних потреб співвітчизників, які проживають за кордоном, шляхом забезпечення доступу до національного культурного надбання України;
- популяризація української культури, просування національного культурного продукту поза кордони України шляхом розширення творчих контактів українських митців із закордонними мистецькими центрами, підтримка їх участі в міжнародних мистецьких програмах, фестивалях, конкурсах, виставках тощо, а також використовуючи можливості закордонного українства, яке є потужним ресурсом гуманітарного розвитку нації.

Подальше утвердження свободи слова, яка стала реальним здобутком української демократії, **вимагає модернізації національного інформаційного простору**. В умовах значної інтенсифікації інформаційних впливів та застосування високоефективних технологій маніпуляції свідомістю психологічно стабільна особистість, яка поділяє цінності свого соціуму, та є лояльною до держави, яка ці цінності реалізує, розглядається як один із ключових чинників національної безпеки держави.

Основними завданнями у цій сфері є:

- прискорення реформування національної медійної системи, модернізації її стандартів, створення системи суспільного мовлення;
- відновлення цілісності загальнонаціонального культурно–комунікаційного простору, порушеного внаслідок тривалої культурної асиміляції.

Формування соціальної та громадянської активності людини є необхідною умовою розвитку демократії, становлення громадянського суспільства та, водночас, засобом гарантування інтересів, прав та свобод людини і громадянина, забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості та реалізації її творчого потенціалу.

У сучасному світі соціальне партнерство – один із найважливіших аспектів організації соціального ринкового господарства й один із суттєвіших аспектів партнерства між людьми в процесі виробництва і громадського життя. Інститут соціального партнерства в Україні має стати тим повноцінним регулятором тристоронніх відносин „державна–роботодавець–працівник», що сприяє утвердженню справедливого розподілу соціально–економічних ресурсів держави. Співробітництво найманих працівників і роботодавців має базуватися на розвитку системи найманої праці з надійним соціальним страхуванням, охороною здоров'я, гарантіями зайнятості.

Інститути громадянського суспільства – професійні спілки, громадські організації та рухи, незалежні засоби масової інформації, органи самоорганізації населення за місцем проживання, релігійні громади – покликані продукувати громадянські ініціативи у різних сферах суспільного життя та створювати організаційні умови для їх підтримки та успішного здійснення. Вирішальною передумовою активізації інститутів громадянського суспільства є переконання громадян у можливості їх ефективного використання для обстоювання власних інтересів.

Партнерські взаємовідносини людини, суспільства, держави мають забезпечуватися шляхом:

- створення сприятливого суспільного контексту для самоорганізації громадянського суспільства на фундаменті конструктивних протидій державним структурам;
- забезпечення свободи асоціацій індивідів, пріоритетності інтересів людини в усіх сферах життєдіяльності;

- впровадження демократичних форм соціальної кооперації і активної протидії домінуванню корпоративних інтересів;
- створення механізмів взаємної відповідальності держави і структур громадянського суспільства, неформального соціального партнерства;
- посилення горизонтальних зв'язків між громадськими об'єднаннями для утвердження довіри між людьми і формування незаангажованого типу солідарності, що створює основу соціального капіталу будь-якого суспільства.

Модернізація країни неможлива без участі **молоді як соціальної групи, найбільш схильної до новачій і перетворень**. Участь у соціальному та суспільно-політичному житті – це засіб самореалізації, досягнення матеріального добробуту, забезпечення потреб та інтересів молоді людини.

Основними завданнями держави у напрямку підвищення соціальної активності молоді є:

- активне залучення молоді до громадського життя країни;
- поступовий і планомірний розвиток державної підтримки підприємництва, створити умови для його стабільного розвитку;
- створення державних програм забезпечення молоді доступним житлом та пільгового кредитування на його придбання;
- інституційне вдосконалення системи органів влади з питань роботи з молоддю, перенесення акценту роботи з центрального на місцевий рівень;
- посилення координації між цільовими державними та регіональними програмами, спрямованими на забезпечення соціального становлення й розвитку молодих громадян;
- розробка механізмів залучення молоді до діяльності державних органів влади й місцевого самоврядування, участі у громадській та політичній діяльності;
- реалізація програм дитячих та молодіжних організацій шляхом впровадження соціального замовлення, інтеграції до європейських і світових молодіжних структур;
- дотримання вимог «Європейської хартії щодо участі молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівні».
- сприяння створенню умов для самореалізації молоді, інтелектуального та творчого розвитку особистості молодого громадянина України;
- підтримка інноваційно-дослідницьких ініціатив молоді, розширення форм її стимулювання;
- заохочення молоді шляхом присудження спеціальних відзнак та державних нагород за особливі досягнення молоді у розбудові України;
- організація та проведення міжнародних та всеукраїнських творчих та просвітницьких заходів для молоді;
- розвиток мережі установ культурно-просвітницького та патріотичного спрямування для молоді, особливо в малих містах та селах;
- сприяння утвердженню патріотизму духовності, моральності та формування загальнолюдських життєвих принципів молоді.

Одним із ключових критеріїв демократичного розвитку суспільства є **забезпечення гендерної рівності**. Гуманітарна політика Української держави потребує реальних змін у ставленні до кожної особистості – жінки і чоловіка. Гендерна рівновага та гендерна демократія є невід'ємним чинником сталого розвитку суспільства та гарантією соціального прогресу. Забезпечення гендерної рівності є також запорукою гуманітарного розвитку та ознакою розвинутого громадянського суспільства, відповідності його європейським стандартам.

Основними завданнями у цій сфері є:

- забезпечити гендерне співвідношення на рівні не менше 30 до 70 тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та на вищих щаблях виконавчої влади;
- забезпечити гендерний паритет на ринку праці;
- сприяти подоланню подвійної зайнятості серед жінок;

- скоротити розрив у доходах чоловіків та жінок;
- подолати гендерні стереотипи у суспільстві: в сфері освіти, засобах масової інформації, тощо.

ЛЮДИНА І ДЕРЖАВА

Сутність, зміст і характер взаємодії держави та людини є важливим показником стану розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави та формування гармонійно розвиненого демократичного суспільства. Конституція України в статті 3 закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів забезпечення прав і основних свобод людини і встановлення відповідальності як держави і посадових та службових осіб перед громадянським суспільством, так і суспільства перед державою.

У сучасних політико-правових реаліях конституційно-правовий статус людини в Україні вимагає свого подальшого удосконалення в напрямку реального наповнення. У цьому контексті потребує розширення участь України у європейському правовому просторі через приєднання до міжнародних конвенційних угод та чітке їх дотримання, що забезпечуватиме права і свободи громадян та верховенство права – основоположні принципи демократії.

Основними напрямками удосконалення нормативно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина є:

- розширення політичних прав громадян України, які сприятимуть їх участі в управлінні державними справами та участі в місцевому самоврядуванні;
- переосмислення широкого спектру соціальних прав і свобод людини і громадянина з метою їх наближення до реальних можливостей держави забезпечувати і гарантувати ці права. Утвердження соціальної справедливості шляхом спрямування соціальних пільг тим, хто їх реально потребує;
- оптимізація системи «новітніх прав людини» – права на мир, екологічну та ядерну безпеку тощо;
- удосконалення організаційних форм і механізмів реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина, які можуть бути реалізовані колективно (права на вибори, референдуми, мирні збори, мітинги, походи і демонстрації, страйки тощо);
- створення конституційних механізмів для забезпечення належної реалізації конституційних прав і свобод для людей зі спеціальним соціальним (біженці, переміщені та повернуті особи, особи без громадянства, трудові мігранти, особи, позбавлені волі в судовому порядку, особи з обмеженими можливостями), віковим (діти, люди похилого віку), професійним (військовослужбовці) статусом. Формування правових механізмів індивідуалізації загальних конституційних прав і свобод для вказаних соціальних груп;
- узгодження індивідуальних прав людини і громадянина з правами таких колективних суб'єктів, як народ України, національні меншини і корінні народи, територіальні громади, політичні партії, профспілки, громадські організації, релігійні общини та ін.;
- посилення юридичної відповідальності за порушення прав і свобод людини і громадянина. Формування ефективних механізмів правової відповідальності держави та її органів, юридичних осіб та колективних суб'єктів публічного права (національні меншини, територіальні громади тощо) за порушення прав і свобод людини і громадянина;
- вдосконалення державного механізму формування та реалізації гендерної політики та політики рівних прав та можливостей чоловіків та жінок, розробка та впровадження стратегії гендерної рівності на національному та регіональному рівнях. Підвищення ролі жінок у національно-культурному, соціально-економічному, духовному розвитку суспільства, в процесі формування та функціонування державних органів, розробці й прийнятті законів та інших нормативно-правових актів на всіх рівнях державної влади та управління

- наближення системи конституційних прав і свобод людини та громадянина до новітніх міжнародних стандартів у цій сфері, з урахуванням міжнародних зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи та ОБСЄ.

Основними завданнями щодо удосконалення судового захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні є:

- проведення судово–правової реформи з чіткою акцентуацією основного завдання судів загальної юрисдикції на захист прав і свобод людини і громадянина;
- реалізація Концепції реформи кримінальної юстиції з метою переорієнтації всіх учасників кримінального процесу з карально–репресивної на правозахисну функцію;
- здійснення системної роз'яснювальної роботи і правової допомоги для громадян України, які звертаються до міжнародних судових установ тощо.
- створення системи ювенальної юстиції з метою впровадження інституційного здійснення правосуддя стосовно дітей до 18 років.

Основними завданнями щодо удосконалення позасудового захисту прав і свобод людини та громадянина є:

- створити належні умови для розвитку та активної діяльності українських правозахисних організацій, визначити їх призначення в механізмі захисту конституційних прав людини в Основному Законі, законодавчо забезпечити їх спеціальний конституційно–правовий статус у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина;
- створити правові механізми громадського контролю за діяльністю Уповноваженого Верховної Ради України, зокрема, з боку вітчизняних і зарубіжних правозахисних організацій;
- визначити правовий статус зарубіжних і міжнародних правозахисних організацій і порядок їх діяльності на території України та нормативно закріпити правові форми захисту прав громадян України міжнародними правозахисними організаціями тощо.

Основними обов'язками держави щодо створення умов для гуманітарного розвитку є:

- формування в Україні політичної системи, в основу якої закладені принципи самоорганізації на основі інновацій, конкурентноздатності, випереджуючого розвитку та постійного відтворення основних ресурсів;
- створення умов для прискореної модернізації національної системи виробництва, формування «суспільства знань», а також перебудови всього комплексу суспільних відносин на основі сучасних постіндустріальних стандартів й найактуальніших досягнень науково–технічного прогресу;
- забезпечення гендерної рівності як показника гуманітарного розвитку та ознаки розвинутого громадянського суспільства, відповідності його європейським стандартам та включення гендерного компонента у всі галузі суспільного життя: в політику, економіку, культуру;
- формування демократичного, консолідованого суспільства, де знання та можливості їх практичного застосування стануть важливим засобом самореалізації і розвитку особистості та незамінними чинниками сталого і прискореного розвитку держави.

Державна підтримка гуманітарного розвитку передбачає:

- створення необхідних фінансово–економічних умов для підвищення якості життя населення, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, захисту її прав і свобод;
- налагодження партнерства між основними соціальними групами в сфері вирішення конкретних соціальних проблем, розвиток взаємодії між державою, некомерційними організаціями та бізнесом, демонополізацію соціальної сфери, диверсифікацію форм надання послуг на основі активного залучення всіх сегментів суспільства;
- скорочення розриву в доходах населення, соціального та майнового розшарування;
- створення механізмів вертикальної соціальної мобільності;
- врахування конкретних умов, у яких здійснюватиметься процес гуманітарного розвитку, визначення пріоритетів і включення їх до програм соціально–економічного розвитку на кожний рік відповідно до фінансових можливостей держави;

- поєднання державного впливу з ринковими формами управління, стимулювання якісних змін шляхом пріоритетного фінансування, кредитування, матеріально-технічного та валютного забезпечення, надання економічних пільг пріоритетам гуманітарного розвитку;
- проведення цілеспрямованої інституційної політики у сфері підвищення якості життя населення;
- залучення інвестицій до реалізації проектів в освітній, культурній та науковій сферах;
- узагальнення досвіду створення програм гуманітарного розвитку з урахуванням світових методик і стандартів та його поширення;
- запровадження моніторингу гуманітарного розвитку, основним завданням якого є збирання, вивчення і підготовка інформації для аналізу показників, що визначають якість життя населення, гармонійний розвиток людини.

Держава забезпечує гуманітарний розвиток через:

- дотримання гарантій безпеки людини і суспільства;
- розроблення та впровадження нормативно-правових актів щодо переходу на принципи сталого гуманітарного розвитку;
- опрацювання і реалізацію пріоритетних державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, екологічних програм, що визначають гуманітарні пріоритети;
- розміщення продуктивних сил у контексті ефективного розв'язання проблем гуманітарного розвитку;
- активізацію соціальної політики і забезпечення соціальних гарантій населенню;
- визначення основних напрямів і параметрів розвитку економіки, включаючи її структурну перебудову з урахуванням вимог всебічного гармонійного розвитку людини;
- розвиток державної системи моніторингу розвитку людини в Україні, запровадження моніторингу гуманітарного розвитку через встановлення відповідних індикаторів, інформація щодо яких щороку подається у Національній доповіді про стан гуманітарного розвитку в Україні.
- проведення адміністративно-територіальної реформи з метою створення умов для наближення місць надання основних соціальних послуг до громадян — мешканців, у першу чергу, сільських територій.

На регіональному рівні передбачається розроблення проектів програм соціально-економічного розвитку територій, формування місцевих бюджетів з урахуванням пріоритетності цілей і завдань гуманітарного розвитку, реалізація комплексу заходів збалансованого розвитку регіонів, серед яких першочергового значення надається:

- підвищенню якості життя населення;
- проведенню структурних змін в економіці регіонів стосовно зростання частки обробної промисловості з орієнтацією на виготовлення наукоємної продукції машинобудування та зниження обсягів ресурсоспоживання;
- підвищенню рівня економічного розвитку регіонів за рахунок раціонального використання внутрішньо регіональних умов, ширшого залучення ресурсів місцевого значення, сприяння розвитку підприємницької діяльності, трансформації аграрного сектора економіки регіонів з урахуванням рівня їх екологічної адаптованості;
- реконструкції промислових комплексів на регіональному рівні з урахуванням господарської місткості локальних екосистем, у тому числі господарських комплексів Донбасу та Придніпров'я;
- розвитку рекреаційно-оздоровчих комплексів у Причорномор'ї, Карпатах та підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів регіонів;
- здійсненню заходів щодо нормалізації екологічного стану та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, визначення шляхів розвитку та використання господарського потенціалу радіоактивно забруднених територій;
- стимулюванню міжрегіональної інтеграції.

Гармонійне поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів дасть змогу:

- забезпечити рівні можливості для всебічного гармонійного розвитку людини незалежно від місця проживання;
- врахувати особливості кожного регіону, своєрідність природно–ресурсних, географічних, історичних, економічних, соціальних та інших умов у контексті загальнодержавних інтересів;
- поліпшити конструктивність та ефективність реформ, надати їм соціально–екологічної спрямованості;
- визначити оптимальні обсяги та джерела покриття потреб регіонів у ресурсах багатоцільового призначення, зокрема тих, що стимулюють розвиток людини в інтересах людини та її власними силами;
- створити ефективні механізми для регулювання гуманітарного розвитку регіонів із наданням додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині формування і використання коштів місцевих бюджетів, у тому числі на розв’язання проблем гармонійного розвитку людини.

На місцевому рівні необхідно забезпечити активну взаємодію органів місцевого самоврядування і громадськості з питань розроблення місцевих програм гуманітарного розвитку, оздоровлення середовища життєдіяльності, включаючи санітарне очищення, благоустрій тощо.

Головні зусилля мають бути спрямовані на забезпечення сталого гуманітарного розвитку населених пунктів, що передбачає:

- визначення ключової ролі та обов’язку територіальних громад у реалізації цілей гуманітарного розвитку;
- здійснення широкомасштабних заходів із соціально–економічного розвитку сільських населених пунктів з урахуванням вимог всебічного розвитку особистості;
- усунення диспропорцій у народногосподарських структурах населених пунктів, насамперед великих міст з надмірною концентрацією промисловості, та стагнації багатьох малих міських населених пунктів;
- виконання заходів щодо збереження довкілля на заселених і незабудованих територіях, інших населених пунктах та приміських зонах, включаючи їх санітарне очищення, рекультивацію земель, озеленення і благоустрій;
- зміну стратегії містобудування у напрямі будівництва екологічно комфортнішого житла, малоповерхових будинків садибного типу, розвитку малих і середніх населених пунктів, створення сприятливого життєвого середовища з необхідною інфраструктурою соціально–побутового, культурного та рекреаційного обслуговування населення.

Гуманітарний розвиток може бути здійснений за умови ефективного міжнародного співробітництва та врахування національних інтересів України. Основними напрямками міжнародної діяльності держави щодо гуманітарного розвитку є:

- міжнародне партнерство у розв’язанні проблем гуманітарного розвитку;
- виконання зобов’язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях та її участі в міжнародних договорах, пов’язаних із гармонійним розвитком людини;
- забезпечення максимального врахування інтересів держави в діяльності міжнародних організацій на основі визнаного статусу країни з ринковою економікою;
- стимулювання залучення в Україну інвестицій на розв’язання гуманітарних проблем;
- поглиблення прикордонної співпраці регіонів у сфері формування конкурентної комунікаційної, екологічної та транспортної інфраструктури, розширення технологічних інновацій, активізація міжнародного бізнесу шляхом реалізації спільних проектів, створення фінансово–промислових груп, спільних підприємств, технополісів, технопарків тощо;
- законодавче розширення прав органів місцевого самоврядування та виконавчої влади з питань співробітництва з прикордонними областями і регіонами сусідніх держав щодо розв’язання гуманітарних проблем, надання гарантій залученню інвестицій у реалізацію регіональних програм соціально–економічного розвитку;

- участь у розробленні та реалізації міжнародних науково-технічних програм мінімізації глобального, регіонального і транскордонного впливу на стан довкілля екологічно небезпечних видів діяльності, програм реабілітації та попередження надзвичайних ситуацій у регіонах з критичним станом довкілля, а також програм ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

- розвиток високих технологій, методів дистанційного виявлення небезпечних ситуацій і явищ, поширення досвіду України з цих питань.

- адаптація міжнародного досвіду для розв'язання проблем гуманітарного розвитку.

Політика держави має ґрунтуватися на ідеї консолідації усіх українців, незалежно від місця проживання, походження і покоління, з метою забезпечення загальнонаціональної консолідації на принципах зміцнення української національної ідентичності, об'єднання світового українства навколо ідеї національного відродження і гідного утвердження української нації в сучасному світі, посилення ролі закордонних українців у процесах євро– та євроатлантичної інтеграції України.

Державна політика має базуватися на безумовному визнанні та високій оцінці заслуг наших закордонних співвітчизників, сприяти налагодженню постійного зв'язку між українцями всього світу зі своєю історичною батьківщиною. В умовах бездержавності українська діаспора активно репрезентувала інтереси національної спільноти у світі, зберігала традиції української культури, мову, пам'ять про історичне минуле свого народу. Зусиллями еміграції створювались і нині діють інтелектуальні та українознавчі наукові осередки, бібліотеки, встановлювались пам'ятники героям та провідникам нації. Завдяки нашим закордонним співвітчизникам, світ пізнав правду про Голодомор 1932–1933 рр., про долю в'язнів совісті, які відстоювали національну і людську гідність у боротьбі з тоталітаризмом. І сьогодні активність українських громад, їх патріотична позиція, не в останню чергу, спонукали уряди і парламенти багатьох країн визнати український Голодомор геноцидом.

Цей досвід унікальний у світовій історії і дає право українцями вважати себе зрілою національною спільнотою, пишатися своєю волею до свободи і самоствердження. Сьогодні він має послугуватися справі відновлення української ідентичності, засвідчити тяглість національної історії, сприяти утвердженню позитивного іміджу України у світі.

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

Реалізація Концепції гуманітарного розвитку України здійснюватиметься шляхом формування політики, що передбачає відповідні механізми з вирішення питань у цій сфері на державному, регіональному та місцевому рівнях, правове, фінансове та організаційне забезпечення, а також розвиток міжнародного співробітництва. Формування такої політики потребує розробки **довгострокової Державної цільової програми гуманітарного розвитку України**, яка має стати основою формування Програм Кабінету Міністрів України протягом всього періоду, передбаченого на її виконання.

Державне управління гуманітарним розвитком передбачає розроблення системи програмних і прогнозних документів: коротко–, середньо– та довгострокових прогнозів, основним компонентом яких будуть складові соціально-культурного, освітнього та наукового рівнів, а також короткострокових прогнозів і програм галузевого, регіонального та державного рівнів.

Забезпечення гуманітарного розвитку передбачає формування скоординованих дій у всіх сферах суспільного життя, адекватної переорієнтації соціальних, екологічних та економічних інститутів держави, посилення державного стимулювання зацікавленості громадян, юридичних осіб і соціальних груп у вирішенні завдань всебічного гармонійного розвитку людини.

Необхідно здійснити поступове реформування системи управління гуманітарним розвитком, ґрунтоване розмежування повноважень між центром та регіонами у зазначених сферах, розподіл конкретних функцій між органами управління.

Фінансове забезпечення. Основними засобами гуманітарного розвитку мають стати податково–бюджетне регулювання та залучення позабюджетних коштів. Фінансове забезпечення гуманітарного розвитку здійснюватиметься за рахунок коштів підприємств, установ та організацій, Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів та інших джерел. Фінансування запропонованих заходів за рахунок державного бюджету повинне здійснюватися з урахуванням реальних економічних можливостей.

Інформаційне забезпечення. З метою всебічного висвітлення реалізації Концепції необхідно здійснювати постійний інформаційно–комунікативний супровід, що передбачає відкритість та прозорість прийняття управлінських рішень. Важливим є релевантне представлення інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування з реалізації положень Концепції у мережі Інтернет; створення окремого веб–сайту Національної комісії з проблем гуманітарного розвитку України, який окрім інформативної функції, повинен виконувати комунікативні завдання: містити форум для обговорення результатів впровадження та перспектив гуманітарного розвитку України.

МЕХАНІЗМ МОНІТОРИНГУ, ОЦІНКИ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЙ З РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

Довгострокова Національна програма гуманітарного розвитку України має містити цільові показники щодо реалізації Концепції до 2020 року, за якими щороку протягом першого півріччя, наступного за звітним, проводитиметься оцінка досягнутого прогресу, аналіз ефективності здійснених заходів та розроблятимуться у разі необхідності рекомендації щодо удосконалення запланованих дій.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація Концепції дасть можливість

у напрямі формування нової якості життя:

- створити умови для належної реалізації можливостей та здібностей кожного члена суспільства;
- підвищити рівень життя населення і наблизити його до рівня розвинутих країн та європейських соціальних стандартів;
- поліпшити здоров'я нації, зменшити смертність та збільшити тривалість життя громадян;
- утвердити тенденції збільшення рівня народжуваності;
- стабілізувати та поліпшити стан навколишнього природного середовища
- зменшити безробіття до рівня, збалансованого із структурою і якістю національного трудового потенціалу;
- радикально поліпшити структуру зайнятості на користь частки високооплачуваних працівників;
- досягти рівня заробітної плати, адекватного реальній вартості робочої сили;
- подолати масштабну бідність та зменшити рівень соціального розшарування до середньоєвропейського показника;
- створити потужний середній клас та соціальну структуру європейського зразка;
- радикально скоротити зовнішню трудову міграцію та повернути більшість мігрантів на Батьківщину;
- запровадити європейських стандартів якості надання соціальних послуг;

у напрямі формування суспільства знань:

- створити і розвивати інформаційне (мережеве) суспільство на базі інформаційно–комунікаційних технологій;
- ефективно упроваджувати нові результати наукових досліджень і розробок для інноваційного розвитку всіх галузей економіки;

- забезпечити комплексну реалізацію освітнього й наукового потенціалу провідних національних університетів;
- забезпечити конкурентоспроможності освіти, науки і технологій;
- активно модернізувати культурну політику, зміцнити моральні засади українського суспільства та сприяти соціальній і громадянській активності людини;

у напрямі демократичного розвитку суспільства:

- привести у відповідність систему конституційних прав і свобод людини та громадянина до новітніх міжнародних стандартів у цій сфері, з урахуванням міжнародних договорів, ратифікованих Україною;
- сформувати демократичне, консолідоване суспільство, де знання та можливості їх практичного застосування стануть важливим засобом самореалізації і розвитку особистості та незамінними чинниками сталого і прискореного розвитку держави.